

li vsi sociološki in antropološki atributi, kar si jih lahko zamislimo. Vprašanje, ki bi ga morali posebej raziskati (trenutno se ne zdi zanimivo drugače kot z zgodovinskega vidika), zadeva neuspešnost reprodukcije ideologije tako imenovanega birokratskega političnega sistema, ki se je opiral na – z izjemo nekdanje Jugoslavije – plansko gospodarstvo. Izkušstvo celih generacij, ki so se v socialističnih šolah pretežno ustrezno poučile o znanostih in vedah, je bilo to, da tistega, kar danes imenujemo »ideološka indoktrinacija«, večinoma niso jemali prav resno. »Ideološka vzgoja«, ki pa je bila sestavljena na podlagi določenih koncepcij »dobrega«, potemtakem torej tudi moralnega, je vseeno delovala na učence tako, da jim je posredovala kodni sistem za komunikacijo s politično reprezentacijo skupnosti. Vprašanje »verjetja« v ideologijo je bilo, kot se je izkazalo kasneje, pravzaprav postransko, četudi je res, da je v »trših« obdobjih bilo nevarno izražati nejevero v politični sistem in njegove simbole. Nasploš torej lahko rečemo, da je socialistična ideologija svojo funkcijo proizvodnje družbenih vezi opravljala, dokler si, razen redkih disidentov, nihče ni upal javno izreči, da ne verjame v ideologijo. Ker je socialistična družba stavila na »zavest« državljanov in državljanov, se je ta »kodni sistem« za subjektivno prezentiranje posameznikov in prepoznavanje ter umeščanje drugih v red svojevrstne hierarhije razlikoval od »kapitalistične morale« v tem, da je posameznika bolj podrejal, kot pa da bi bil zgolj medij njegovega delovanja, ki naj bi mu prineslo družbeno uveljavitev. Ideološka indoktrinacija v socializmu je pravzaprav merila na to, da bi celotno skupnost podredila shemam, kakršnim – vsaj po formi – v meščanskem redu skušajo podrediti posameznike partikularne kulturne družbene skupine, npr. cerkve, sekte, totalitarne politične skupine ali tudi manj ambiciozna združenja, ki temeljijo na določenih tradicijah. Toda te prakse takih posebnih socializacij so ponavadi, s pomembno izjemo verskega pouka v nekaterih deželah, izvzete iz pedagoškega konteksta. Socialistična šola je na svoj način skušala reševati razcep, ki je bil artikuliran v 19. stoletju še zlasti v Humboldtovi koncepciji univerze.

Družba je organizirana z izobraževanjem

Humboldt, ki je v prvi dekadi 19. stoletja koncipiral berlinsko univerzo, se je po Lyotardovem mnenju znašel pred »neizmerim konfliktnom«, izvirajočim iz kantovske kritike »med spoznati in hoteti«, konfliktnom med

»jezikovno igro, ki jo porajajo denotacije, ki izhajajo zgolj iz kriterija resnice, in jezikovno igro, ki usmerja etično, družbeno in politično prakso ... Poenotenje teh dveh diskurzivnih celot je kljub temu nepogrešljiva za *Bildung*, h kate-